

Homo sapiens digitalis - Ez nem átmenet, hanem az új kor maga –2.rész

2024. március

Aranyi-Aszalós Vivien, Szepesi Balázs

A világ 15 vezető think tankjének technológiai témájú anyagai szinte kivétel nélkül a digitális világ veszélyeiről és szabályozásáról szólnak. Az űr meghódításán és a mélytengeri bányászaton kívül csak az AI, a platformok, a digitális kommunikáció van a fókuszban. A régi idők reménykedéséből, hogy a technológiai fejlődés majd jobbá tesz a világot alig találunk valamit.

Az ember mára kételtűvé vált: néha már jobban mozgunk a kibertérben mint a fizikai valóságban. A gazdaság, a politika, a háborúk természetes terepe lett a digitális világ. A világ elemző műhelyeinek 2023-as elemzéseit összegző sorozatunk második része azt tekinti át, hogyan gondolkozunk a mesterséges intelligencia, a technológiai szabályozás és a digitalizáció legtöbbször félelmetesnek tűnő világáról.

Jelenet a Szárnyas fejtánc 2049 c. filmből. Kép forrása: Vox.com

Államok és nagyvállalatok küzdenek a digitális jövő kontrolljáért: ki birtokolja az adatinkat, ki láthatja át, hogyan működnek az életünket befolyásoló algoritmusok, milyen felhasználásra lehet AI-t fejleszteni. A lehetőségek szédítőek: évente akár [4,4 ezer milliárd dollárral](#) (a világgazdaság huszadával) tehet gazdagabbá minket a mesterséges intelligencia. De legalább ennyire markáns a történet sötét oldala is, a munkánk [elvesztheti értelmét](#).

TECHNOLÓGIA	
MESTERSÉGES INTELLIGENCIA	SZABÁLYOZÁS
<p>Veszély</p> <ul style="list-style-type: none"> • Deepfake hatása a konfliktusokra • Etikátlan AI használat (megfigyelés) • Arcfelismerő AI tech exportja Kínából • Nemzetbiztonsági kockázat • AI egy nukleáris háborúban játszott lehetséges szerepe • Előítéletes algoritmusok <p>Nagyhatalmi vetélkedés</p> <ul style="list-style-type: none"> • USA-Kína gazdasági és technológiai verseny mesterséges intelligencia fejlesztésben <p>Társadalmi hatás/munkaerőpiac</p> <ul style="list-style-type: none"> • Munka jelentéktelenné válása • Szellemi tevékenységek automatizálása • Szellemi munkások produktivitásának növekedése • Automatizáció vagy augmentáció • Házimunka-csökkentő hatás, nemi egyenlőség előmozdítása ezáltal <p>Hatása egyéb gazdasági szektorokra</p> <ul style="list-style-type: none"> • Automatizált értékbecslési modellek hatása a lakáspiacon • Internetes keresőmotorok helyett választás motorok fejlesztése 	<p>Közösségi média</p> <ul style="list-style-type: none"> • Közösségi média szabályozás – USA, EU, Afrika <p>E-gazdaság</p> <ul style="list-style-type: none"> • Platformok szabályozása – EU, Korea • Nemzetközi digitális piacok szabályozása <p>Úr</p> <ul style="list-style-type: none"> • kereskedelmi célú űrrepülés, űrforgalom szabályozása • Űrkutatási állami-magán együttműködések és szabályozásuk <p>Nyersanyag</p> <ul style="list-style-type: none"> • Mélytengeri és űrbányászat (lehetőség és szabályozás) • Félvezetőipar helye (ösztönzők)
	DIGITALIZÁCIÓ
	<p>Szélesedő alkalmazás</p> <ul style="list-style-type: none"> • Metaverzum – értékteremtés • Kriptoalutak perspektívái • Központi banki digitális valuták <p>Állam</p> <ul style="list-style-type: none"> • Elektronikus közigazgatás (EU-Keleti Partnerség) <p>Kereskedelem</p> <ul style="list-style-type: none"> • Platformok összeolvadása • E-kerkedelem Afrikában

A technológiával kapcsolatos témák a világ 15 vezető intézetének elemzéseiben

Az agytrösztök olyan technológiai vívmányok működését és szabályozását elemzik, amikről a nagy tudományos-fantasztikus művekben olvashattunk korábban: [kereskedelmi űrrepülés](#), [űrbányászat](#), [intelligens önvezető autók](#), [katonai mesterséges intelligenciák](#). Emberek fognak majd ülni az irányítótérben kezelve a modern gépeket, de hallgatva az értelmükre, érzelmeikre és moráljukra, mint a Star Trekben? Vagy egy általános mesterséges intelligencia áldozataivá válunk, mint az Űrodüsszeiában vagy a Wall-E-ben? Esetleg betiltjuk majd a bizonyos intelligencia szint feletti programokat, mint a Dúnében?

Az Összkép agytrösztök elemzéseivel foglalkozó sorozata 15 think tank témáit áttekintve vázolja fel a globális működés várható fő vonásait és dilemmáit. Sorozatunk [első része](#) azt mutatja be hogyan is bontakozik ki a koronavírussal kezdődő válság-sorozatból egy új világrend, a második része a pedig technológiai tanulmányok tanulságaival foglalkozik.

Módszertan

A világ vezető think tankjainak tematikája megbízhatóan mutatja, miről is szól a világ. Amiről ezekben a műhelyekben gondolkoznak, az fog idővel megjelenni a sajtóban, a politikában – ezért is érdemes figyelni, miről mit mondanak. Tizenöt intézmény 2023-as elemzéseit tekintettük át különböző kontinensekről. Cikkünkhöz létrehoztunk egy adatbázist a tanulmányokból, majd kódoltuk és csoportosítottuk az elemeket, végül táblázatba helyeztük őket.

Az elemzésbe bevont intézetek: Brookings, Bruegel, CASE, Chantham House, China Institute of Contemporary International Relations, FGV, French Institute of International Relations, Heritage Foundation, EUISS, Japanese Institute of International Affairs, Konrad Adenauer Stiftung, Korean Development Agency, RAND, South African Institute of International Affairs, Observer Research Foundation.

AI: kíváncsiság és aggodalom

A generatív nyelvi modellek berobbanása után a trendszetter *ChatGPT* nem csak az [év szava](#) lett a The Economist szerint, a mesterséges intelligenciák által jelentett kockázatok és lehetőségek vizsgálata kulcstémává vált. Az agytrösztök tanulmányainak nagy részében az aggodalom a meghatározó. Disztópikus scenáriókat vázolnak fel, ahol rólunk mindent tudnak, mi pedig semmiben sem lehetünk biztosak. Az AI a politikai rendszereinkbe és a mindennapjainkba is behozhatja az állandó megfigyelést és megfigyeltséget arcfelismerési képességein keresztül. Sokan [arra fogadnak](#), hogy rövidesen nem lehet már megkülönböztetni az AI generált képeket és a valós embereket ábrázoló fotókat. A már évek óta [igazság-utánilak](#) hívott valóságunkban a félrevezetés és hamis információk gyártásának így viszonylag könnyen elérhető és használható programja lesz.

A technológia azzal kecsegtet, hogy a folyamatosan növekvő, elképesztő méretű adatmennyiséget átláthatóbbá teszi, és időt takarít meg a bonyolult a házimunka és az egyszerű adminisztrációs feladatok átvételével. A szellemi munkák területén pedig azt várják a tanulmányok az AI-tól, hogy felturbózzák az emberi teljesítményt. Korunk [egyik alapidilemmája](#), hogy a munkavállalókat segítésére vagy az ő helyettesítésükre fejlesztett AI rendszerek válnak-e meghatározóvá.

Az is átalakul, hogyan és mire használjuk a számítógépet. A kulcsszavakra épülő, sok választási lehetőséget kínáló keresőmotorok hamarosan elavulhatnak. Egyre inkább átadhatják a helyet a [válaszmotoroknak](#), amelyektől egy (szimulált) beszélgetés keretében kapunk választ kérdéseinkre.

Hányan próbáltuk ki úgy a ChatGPT-t vagy a Geminit, hogy mindenekelőtt udvariasan köszöntünk a programoknak, és figyeltük, ahogy visszaköszönnek és felajánlják szolgálataikat? Ez a helyzet Isaac Asimov *Én, a robot* című sci-fi jéből lehet ismerős. A regény 1950-ben jelent meg, ugyanabban az évben, amikor Alan Turing publikálta a gépek intelligenciáját vizsgáló tesztjének koncepcióját. 74 éve a legnagyobb képzelőerejű sci-fi írók és tudósok írtak arról, hogy intelligens gépekhez mérten mit jelent embernek lenni, mit jelent az emberi öntudat, és hogyan viszonyuljunk az ember által teremtett intelligenciához. Ezek a kérdések mára a politikusoknak, gazdasági vezetőknek szóló praktikus elemzések témáivá váltak.

Az Összkép a magyar társadalom és gazdaság működéséről szóló elemzések magazinja. [Iratkozz fel hírlevelünkre](#), [kövess minket](#), ha szeretnéd mélyebben megérteni, hogyan működik Magyarország.

#Sas #Sárkány #Cyberfight

A mesterséges intelligencia geopolitikai tényező is. Az USA-Kína nagyhatalmi versengés egyik színtere, ahogy azt a sorozat [első cikkében](#) kiemeltük. Az [amerikai anyagok](#) felismerik a fejlesztések nemzetbiztonsági kockázatát, emellett hangsúlyos a két ország technológiájának morális megkülönböztetése: Kínát az etikátlan AI használat fellegetvárának látják, ahonnan elindulhat az embereket megfigyelő és osztályozó rendszerek elterjedése szerte a világon. Kína nem tartja nagyon fontosnak, hogy angolul írjon a nyugati világnak (ahogy a nyugati világ sem jelenteti meg elemzéseit kínaiul), az elemzésünkbe bevont [think tank](#), 2023-ban nem publikált technológiai témában.

Európa háttérszereplő a fejlesztésben, szabályozóként lép be az AI vitába. A Tiltott-túrt-támogatott rendszerre emlékeztető, több fokozatú [keretrendszer](#) meghatározza, mire nem lehet mesterséges intelligenciát használni. Bár [támogat](#) AI programokat, a globális jelentőségű innovációja még várta magát.

A digitális vadnyugat vége

2023-ban az államok, az EU és az online teret uraló nagyvállalatok ringbe szálltak a digitális szabályozások, intézmények kialakításáért és kontrolljáért. Az Európai Unió arra kötelezte a tech szektor meghatározó vállalatait, az Alphabetet (Google), az Amazont, az Apple-t, a ByteDance-et (TikTok), a Metát (Facebook) és Microsoftot, nyilatkozzanak arról, hogyan fognak megfelelni az Európai Unió digitális piacokról szóló törvényének. Több mint 700 milliárd forintra [bírságot vetett ki](#) az Apple-re. Az USA [beperelte az Amazont](#) monopolisztikus gyakorlatai miatt, és szóba került egy állami per indítása [az Apple](#) ellen is.

[Európai](#), [amerikai](#) és [afrikai](#) agytrösztök egyaránt azt vizsgálják, hogyan hatnak a közbeszéd minőségére, demokrácia működésére és a nemzetbiztonságra a közösségi médián terjedő fake news és dezinformáció. Mindegyikük az erősebb és aktívabb állami ellenőrzés mellett áll ki. A közösségi média-cégek önkéntes szabályozása is az információk terjedését próbálja ellenőrzött mederbe terelni.

A szabad internet ideálja már rég nem vonzó. Eddig is szabályok közé volt szorítva a feltöltött tartalom a kibervilágban, sok kockázatos elem csak a [darkneten](#) létezhet. Azonban ez a kontroll messze nem volt elég, hogy megakadályozza [hamis információk](#), [összeesküvés-elméletek](#) terjedését, gátat szabjon vizuális anyagok [hamisításának](#), a választások [befolyásolásának](#): a demokratikus nyilvánosság erodálásának. Ebben a térben a szabályozáson kívül a szólásszabadság elvének [tartalmáról](#) is döntenie kell az államoknak, nagyvállalatoknak.

Kép a Firefly című sci-fi-westernből. Kép forrása: IMDB

A programozók, a cyberpunkok és a piaci szereplők után az állam is megjelenik a kibertérben a maga lomha és komplex határozottságával. Fontos lett a [digitális szuverenitás](#), ami azt jelenti, hogy az adott ország képes irányítani saját virtuális sorsát - az adatokat, hardvereket és szoftvereket, amelyekre támaszkodik és amelyeket létrehoz. Az fogja meghatározni a digitális világ, például az AI területén kiépíthető szabályozási kereteket, hogy a hatalmas ügyfélkörrel és nagy tőkeerővel rendelkező óriás platformok és az állami szervek között hogyan oszlik meg az irányítás.

Nehéz digitális lélegzés

Ahogy egyre jobban belakjuk a kiberteret, úgy építjük ki intézményeink virtuális verzióit: legyen szó az állam digitális működésének megteremtéséről, az online kereskedelem szabályairól, a digitális pénzekről. Hagyományos, több évszázaddal a digitalizáció előtt kitalált eszközök formálják a digitális viszonyokat: a tröszt-ellenes lépések a tech-piacok diverzitását, lokális versenytársak megjelenését hivatottak biztosítani. Az EU-s [Digital Markets Act](#) például az online térben domináló vállalatokra

többet terhet helyezve segítené az új, európai piaci szereplők belépését akár az Amazon vagy a Temu piacára. Afrikában is a helyi e-kereskedelem fejlesztéséről [gondolkoznak](#).

A 90-es években azt vártuk, hogy a szabadság kiteljesedését hozza el az internet. [Edison idején](#) a technológiai fejlődés eufóriában tartotta az emberiséget. Most valahogy természetesnek vesszük a pár évente megjelenő újdonságokat, félünk, hogy a digitális tenger egyre jobban előnti az életünket.

Az Avatar második részében az erdei naviknak a vízben is meg kellett tanulni boldogulni. Kép forrása: [vanityfair.com](#)

Kétéltűek lettünk, egyre jobban mozgunk és lélegzünk a digitális és a fizikai valóság kettősségében. Ez a megkettőződés leköt és sokkol minket. Úgy tűnik, a fizikai világ nagy újításai nem érdekesek: az úrkereskedelmen és a mélytengeri bányászaton kívül más evilági téma nem merül fel. Hiába vártuk, a vezető think tankek elemzéseiben nincs szó az anyagok forradalmáról, a közlekedést megújító alagutakról és szuperszonikus gépekről, gyógyszerészeti áttörésekről, a Föld felmelegedését megállítani hivatott technikai újdonságokról.

A digitális technológiára építő víziók, nagyívű kezdeményezések sem jelennek meg a tematikában. Úgy tűnik, először a keretekről, a nagy szereplők közötti viszonyokról kell megállapodnunk. Talán bölcsebb lett a világ, már nem várjuk az új technológiáktól, hogy elhozza a földi paradicsomot. Tudjuk, hogy a a halából [digitálisan visszahozott](#) sztárok, az [önvezető autók](#), a [mellrákot felismerő AI](#) és a [3D nyomtatott torta](#)-világa élménydús és kényelmes, de csak akkor teszi harmonikusabbá az életünket, ha megvannak hozzá a közösséget jobban szervező eszmék, szabályok és intézmények.